

**Михайло Васильович Клоков –
подвижник ботанічної науки
(до 110-ої річниці з дня народження)**

Ботанічна наука... Незалежно від неї
щось росте, щось цвіте - може, краще:
не "щось", а "хтось".

До квіток на столі можна і
треба додати
цілий зоряний всесвіт,
подивившись на нього з вікна.

*М. Долензо
Каишч*

Народився М.В. Клоков 12 серпня 1896 року в м. Лебедин Сумської області в родині народних учителів.

У 1914 р. він закінчує Куп'янську гімназію і вступає до математичного відділу фізико-математичного факультету Харківського університету.

В 1915 р. переходить на природничо-історичний відділ цього ж факультету, який закінчує в 1921 році.

В січні 1916 р. з'являється друком його перша наукова праця «Замечательный уголок северной растительности на юге Харьковской губ.».

Заметки М. Клокова
автор
23/II 1925

Отд. отд. «Ботан. Матер. Гербария». Т. IV, вып. 11—12, 1923 г.

077

М. Клоков. M. Klokov.

Gypsophila stepposa n. sp. n.

(Sectio *Macrorrhizaea* Boiss., subsectio *Striatae* Williams).

Tota planta griseo-viridis. Caulis annuus 15—20 cm. alt. tenuis, gracilis, paniculato-ramosus, infra brevissime pubescens, superne glabrus. Folia subglaucosa, crassula, paulo carnosa ad 15—17 mm. long. et 1 mm. lat. Inflorescentia non densa ad 10—12 cm. lat., vulgo a 8—10 ad 20—30-flora. Flores parvi. Corolla a (1,5) 2 ad 3,5—4 mm. Petala alba, roseo maculata, anguste cuneata (4—5 mm. long., 1—1,5 lat.). Calyx fere tubulosus (3,5—4 mm. long. et 1,5 lat., fructif. 2—2,5 mm. lat.). Capsula ovata, calycem aequalis.

Floret VI—VIII.

Hab.: in locis steppaceis siccis, saepe subsalsis.

Area geogr.: Ukraina meridio-orientalis, Songoria?

Collecta: prov. Charjkov. distr. Kupjansk, prope Kislovka (1916)!! et Starobjelsk Taljev, prov. Taur. prope Ascania-Nova (1917)!! et Lavrenko! (1922). E Songoria specimina similia in herb. Turcz. Univ. Charjk. sub *G. muralis* L. vidi, sed sine flor. et fruct. (coll. a Kar. & Kir.).

A proxima *G. muralis* L. nostra planta floribus duplo minoribus, petalis non rosaceis, sed albidis, capsula calycem non superanti, sed semper aequanti et habitatione praesertim differt clare!).

Стебель однолетний 15—20 см. выс., тонкий, стройный, раскидисто ветвистый, внизу очень коротко опушенный, сверху голый. Все растение серо-зеленое. Листья сизоватые, толстоватые, слегка мясистые до 15—17 мм. длины и 1 мм. шир. Соцветие негустое до 10—12 см. шир., обычное от 8—10 до 20—30-цветковое. Цветы маленкие. Венчик от (1,5) 2 до 3,5—4 мм. Лепестки белые с розовым пятнышком (по средней жилке), узко клиновидные (4—5 мм. длин., 1—1,5 шир.). Чашечка почти трубчатая (3,5—4 мм. длин. и 1,5 шир., с плодиком 2—2,5 мм. шир.). Коробочка яйцевидная, равная чашечке.

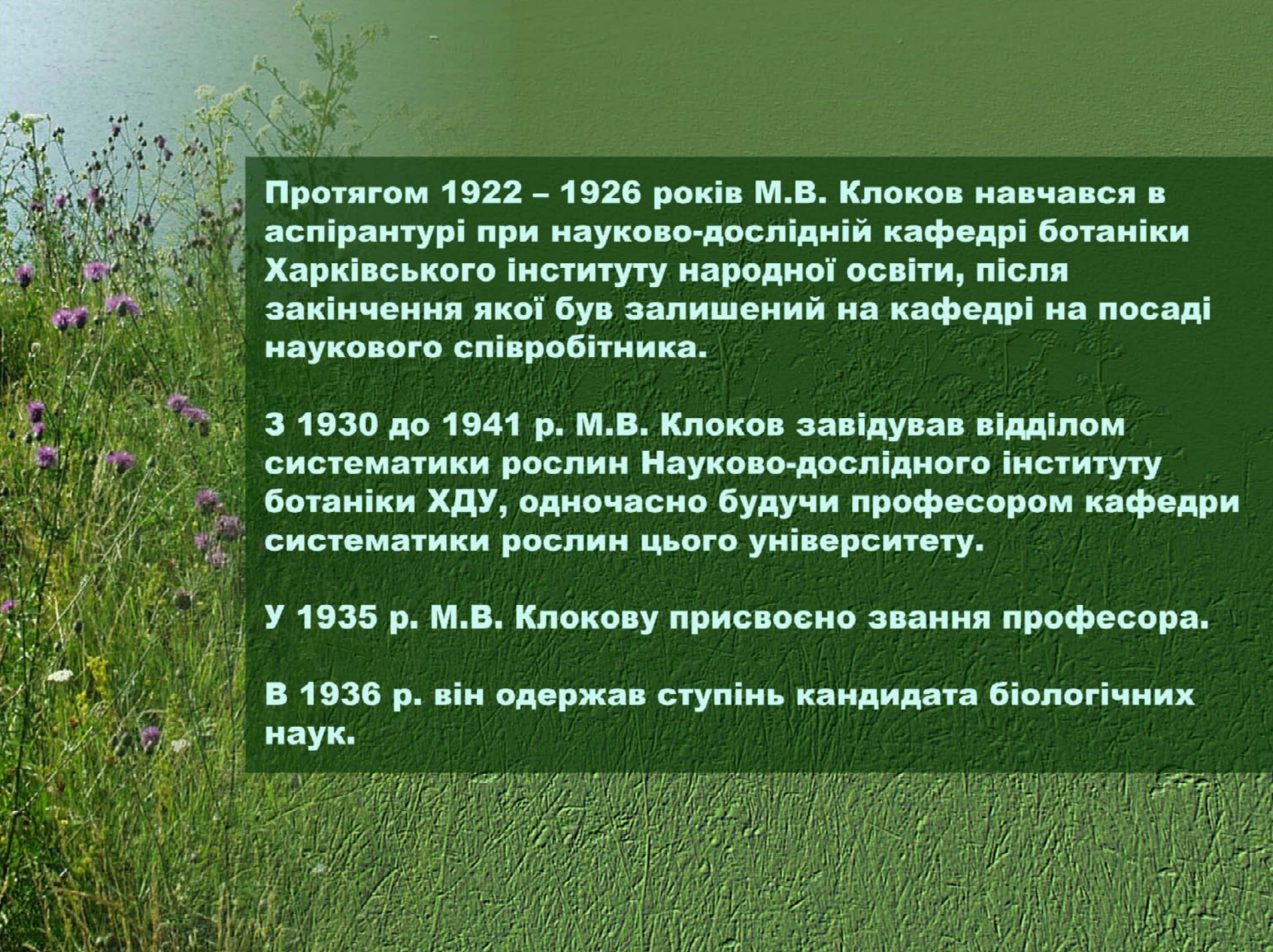
Цветет VI—VIII.

Обитает по степным сухим и часто солонцеватым местам.

Географ. ареал: Украина юго-восточная, Джунгария?

!) *G. muralis* L. var. *stenopetala* Zapal. (Conspectus flor. Galic. vol. III, p. 99) petalis latioribus, habitatione, area et not. al. differt.

«Заметки о
Gypsophila stepposa
sp. n.» (1921)

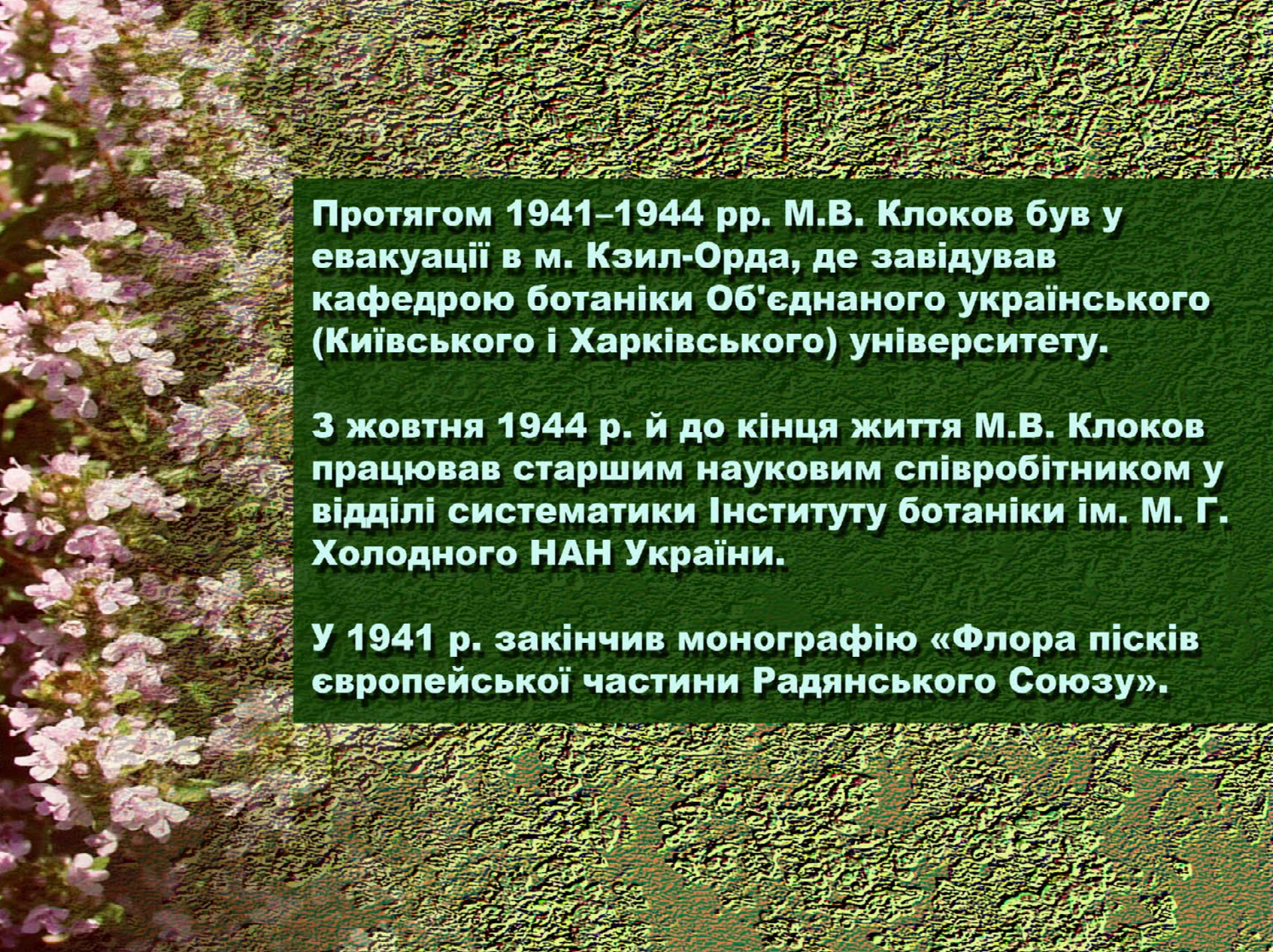

Протягом 1922 – 1926 років М.В. Клоков навчався в аспірантурі при науково-дослідній кафедрі ботаніки Харківського інституту народної освіти, після закінчення якої був залишений на кафедрі на посаді наукового співробітника.

З 1930 до 1941 р. М.В. Клоков завідував відділом систематики рослин Науково-дослідного інституту ботаніки ХДУ, одночасно будучи професором кафедри систематики рослин цього університету.

У 1935 р. М.В. Клокову присвоєно звання професора.

В 1936 р. він одержав ступінь кандидата біологічних наук.

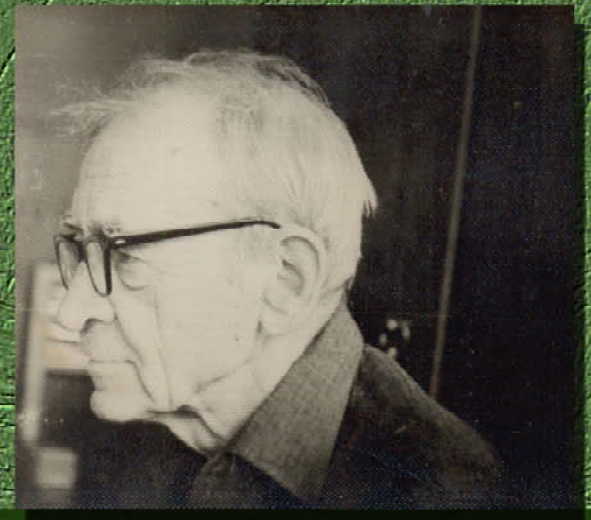
Протягом 1941–1944 рр. М.В. Клоков був у евакуації в м. Кзил-Орда, де завідував кафедрою ботаніки Об'єднаного українського (Київського і Харківського) університету.

З жовтня 1944 р. й до кінця життя М.В. Клоков працював старшим науковим співробітником у відділі систематики Інституту ботаніки ім. М. Г. Холодного НАН України.

У 1941 р. закінчив монографію «Флора пісків європейської частини Радянського Союзу».

**В 1947 р. М.В. Клоков
захистив докторську
дисертацію
«Ендемізм української
флори».**

«Основні етапи історичного розвитку рослинного світу» (1956)

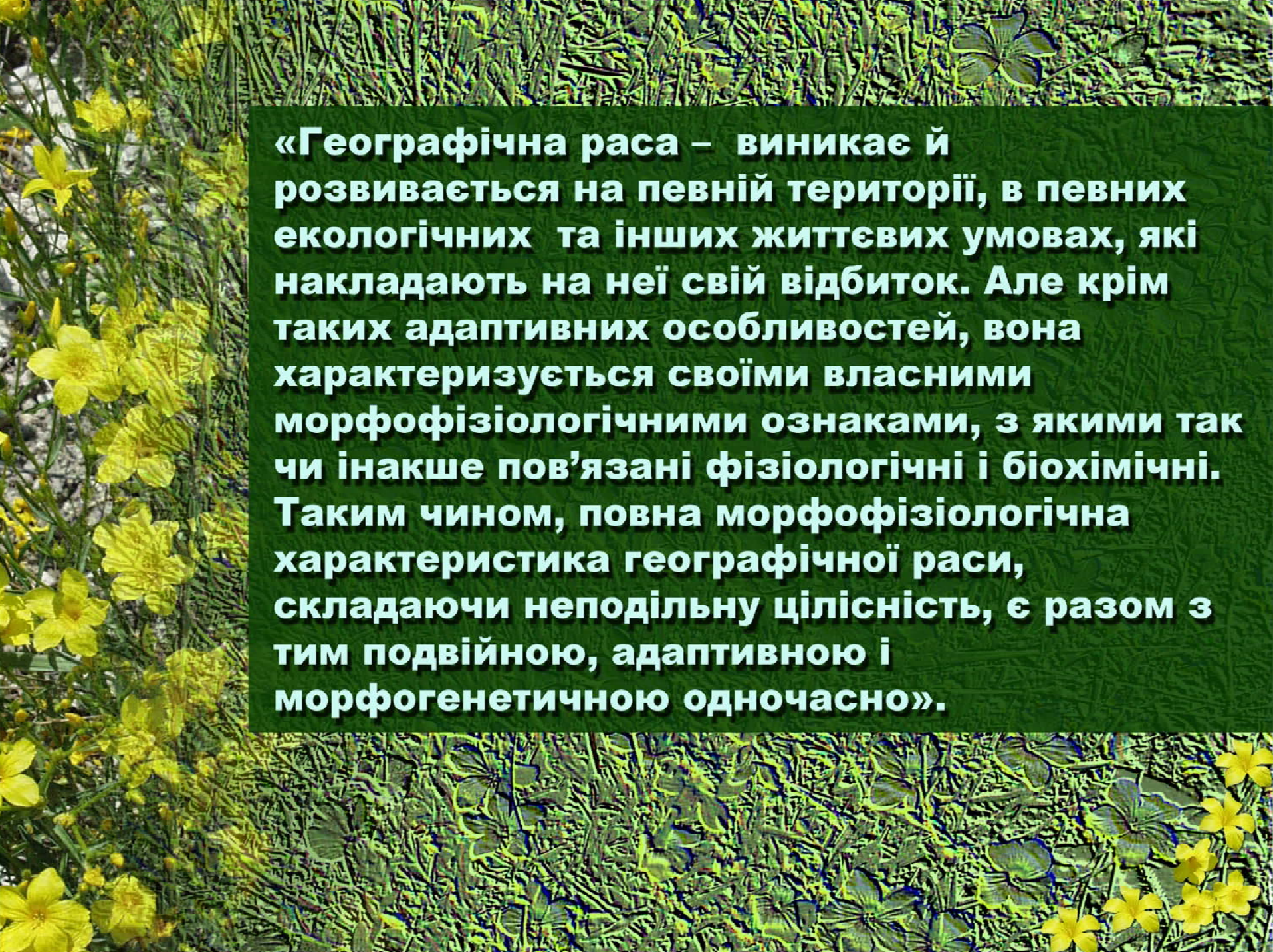
«Основные этапы развития равнинной флоры европейской части СССР» (1963)

«Рациональные основы биологической таксономии» (1973)

«Расообразование в роде тимьянов – Thymus L. на территории Советского Союза» (1973)

«Географическая раса как историческое явление» (1974)

«Современное состояние изучения украинских гвоздичных» (1974) та ін.

«Географічна раса – виникає й розвивається на певній території, в певних екологічних та інших життєвих умовах, які накладають на неї свій відбиток. Але крім таких адаптивних особливостей, вона характеризується своїми власними морфофізіологічними ознаками, з якими так чи інакше пов'язані фізіологічні і біохімічні. Таким чином, повна морфофізіологічна характеристика географічної раси, складаючи неподільну цілісність, є разом з тим подвійною, адаптивною і морфогенетичною одночасно».

М.В. Клоков був одним із основних авторів та редакторів "Флори УРСР" (від 3-го до 12-го томів) і першого видання "Визначника рослин УРСР".

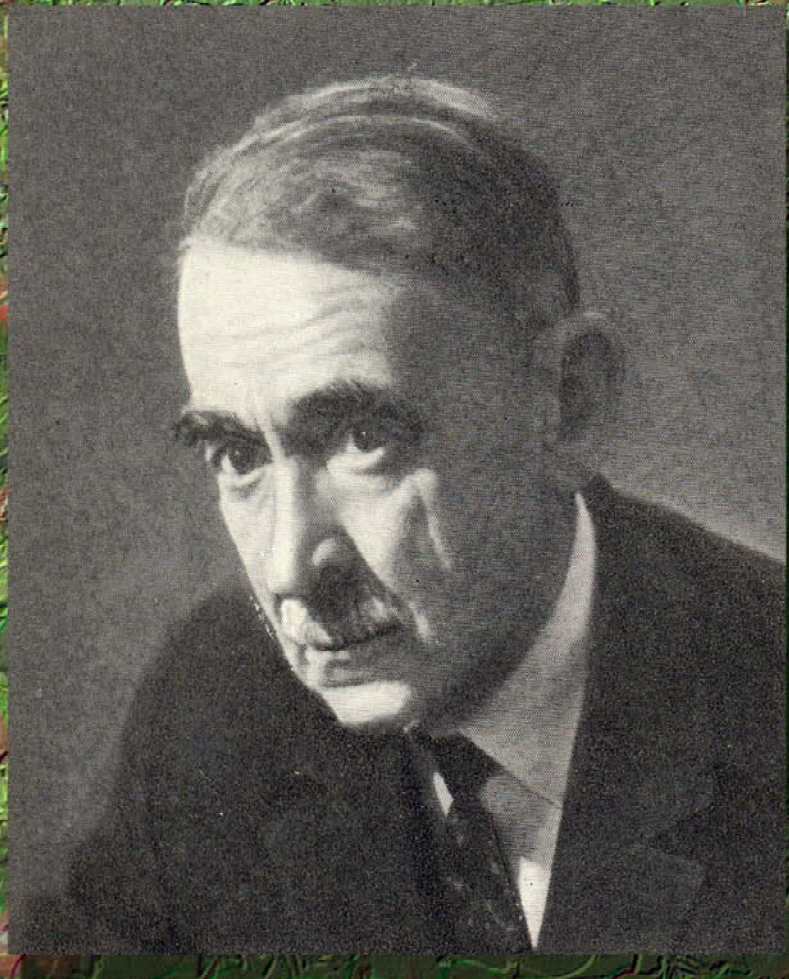
У них він є монографом 12 родин: Polygonaceae, Caryophyllaceae, Euphorbiaceae, Violaceae, Lythraceae, Plumbaginaceae, Lamiaceae, Rubiaceae, Papaveraceae (доповнив, опрацьовану раніше Є.І. Бордзіловським), родів Crataegus, Rubus, Alchemilla, Aphanes в родині Rosaceae, родів Carlina, Arctium, Jurinaea, Carduus, Picnoman, Lamira, Cirsium в родині Asteraceae, – всього 187 родів і понад 1100 видів.

Причому до всіх томів «Флори УРСР» він склав біля 200 латинських діагнозів видів, описаних не лише ним, а й іншими авторами.

Crataegus fallacina Alex. species nova. (Sect.
Oxyacantha Zab., ser. *Myrtostyla* Sojak.).

Fruticosa subaerata. Cortex ramorum cinerescens = fuscus, ramuli nudi, subcinamomei, spinae aphyllae 4-8 mm longae, crassiusculae. Folia solida, coriacea, supra saepe atroridiora, subtus valde pallidiora, glaucescentia, petiolo sparse piloso, laminae margine ciliata, subtus ad nervos pilosiuscula; in ramis fertilibus ^(fovia) 2-5 (6,5) cm longa, 1-3 (4) cm lata, petiolo 0,5-2 (3) cm longo, inferiora oblonga-obovata, apice breviter triloba, superiora quinquepartita, ambitu obovata vel obovata-rhomboida, basi cuneata, lobis lanceolatis vel ovata-lanceolatis, acutis, ± serratis, basi inferiores extus dentibus 4-11 paululis supra vel infra medium muniti, in tridentibus inferioribus 1-2 integerrimi; incisurae inferiores ad medium laminae dispositae, eam ad $\frac{2}{3}$ dissecantes, acutae, latiusculae; stipulae falciformes vel oblique semiovatae = lanceolatae, usque ad 12 mm longae et 3 mm latae, integerrimae vel paululis glanduloso-serratae, deciduae; in ramis sterilibus 5-7 = partita, ambitu late ovata, usque ad 10 cm longa et 3,5 cm lata, petiolo usque ad 3,5 cm longo, lobis inferioribus semper ascendentibus, extus supra medium denticulatis; incisurae inferiores infra medium laminae dispositae, eam ad $\frac{2}{3}$ - $\frac{4}{5}$ dissecantes, 3,5-4 cm longae, latiusculae. Corymbus compositus, hypanthus, laxus, ramulis pedunculisque glabris; hypanthium glabrum; corolla ± 12 mm diametro; sepalis oblongis = lanceolatis, 2,5-3 mm longa; stylus 1, suboblongo = lanceolato, 2,5-3 mm longo; fructus ellipsoidei vel ovato-ellipsoidei 9-12 mm longi, 5-8,5 mm lati, rubri vel initio

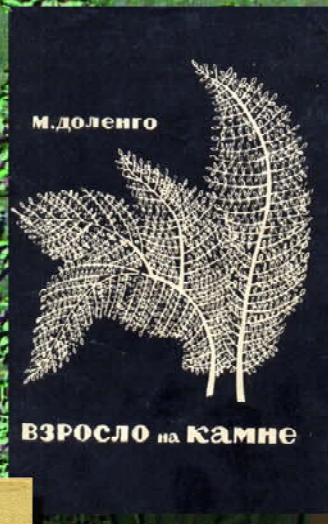

**М.В. Клоков
описав з території СРСР
547 нових для науки
видів, з них для
України – 389,
які відносяться до
99 родів і 30 родин.**

«Эти случаи поучительны не столько как свидетельство того, что проповедники трезвости сами иногда пьют водку; более важно в них доказательство объективного существования в природе вида с определенным, присущим ему объемом. Такая естественная объективность заставляет считаться с собой всякого, непосредственно обращающегося к природе, добросовестного исследователя, независимо от его теоретических воззрений в вопросе о виде».

«Узмінь», 1928
«Зросло на камені», 1929
«Цілюще зілля», 1946
«Роздуми», 1961
«Зелене і червоне», 1971
«Сім кольорів надії», 1980

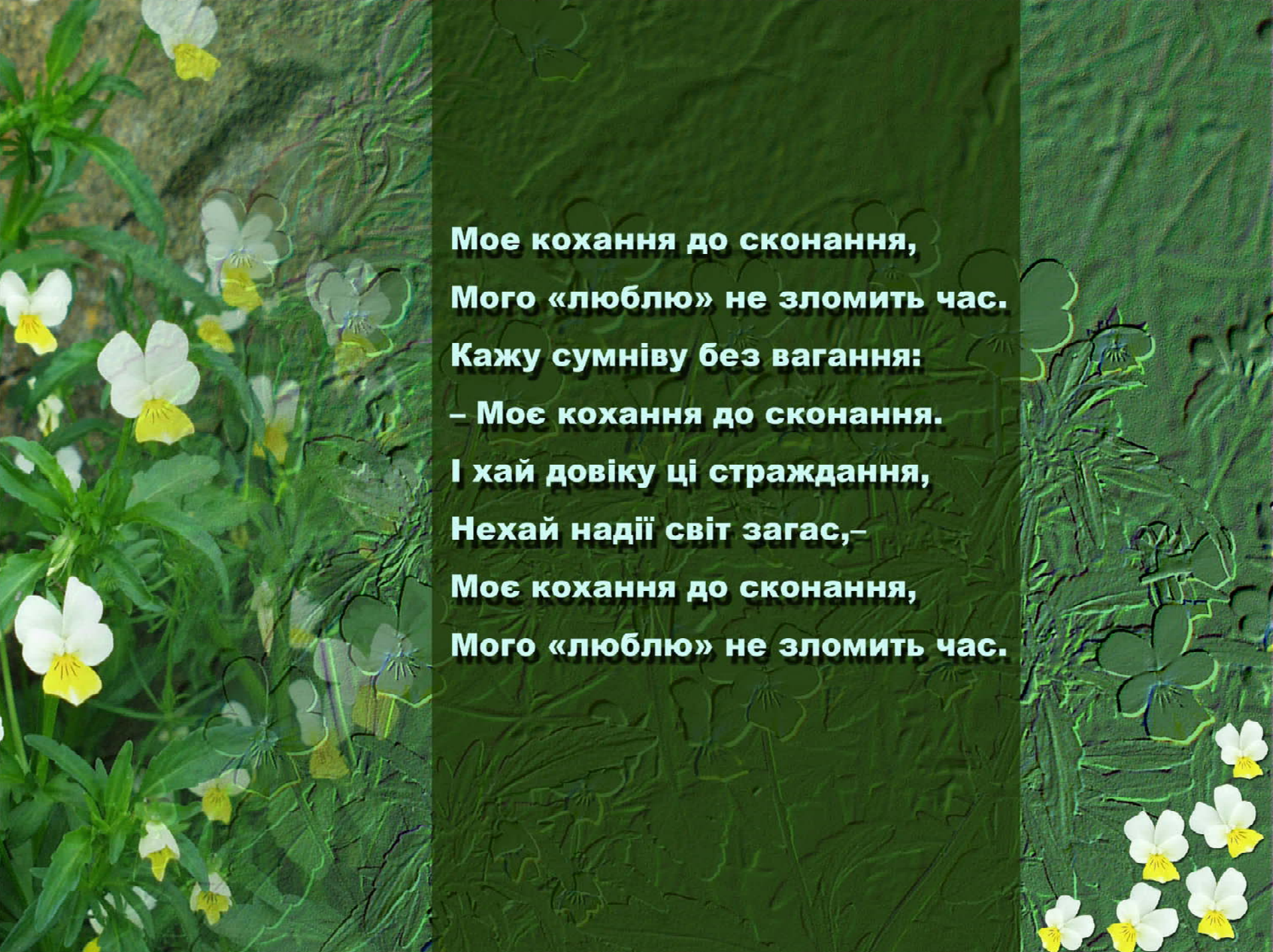
Нам'яне вугілля

Вглядаючись у листякаву смидку,
Де від життя лишився тьмяний слід,
Ми бачим схований у кадрі світ,
Мов крізь укриту паперозю шидку.
Через вікна, не раїв, міліони
Дривинців да нас на допалазу він,
Зелений пал своїх юнацьких змін
Зберігши в широту, твердоту лані.

Вугілля кам'яне колиє раво
Дід сонця, ^{від сходу до заходу} що від нашого ^{Богдан} даше,
У про життя минуле повість пише,
В прадавній ^{нашій} каваго ^{дуже} дже село.
Ось, морди цих а мфідій рідкі нам,
Хоч, може, і не зовсім да впадоба,
Що ж, перш, не зажди да вдалі справди,
Та пшастиво нашим прадав'кам

В лісах, тепер підземних, не здмудити
Мім сирігарій чи лукодерев.
І твердосперми слухоми їх / дєв
І ваб'ями мушійми про недійний
Шлях у майбуття першого насіння
До ивіту, по небачене життя...
Доєтди, мгадино, бліск своїх збиток
На камемі, що здатний до горіння.

Дід сонця від сучасного Богдан

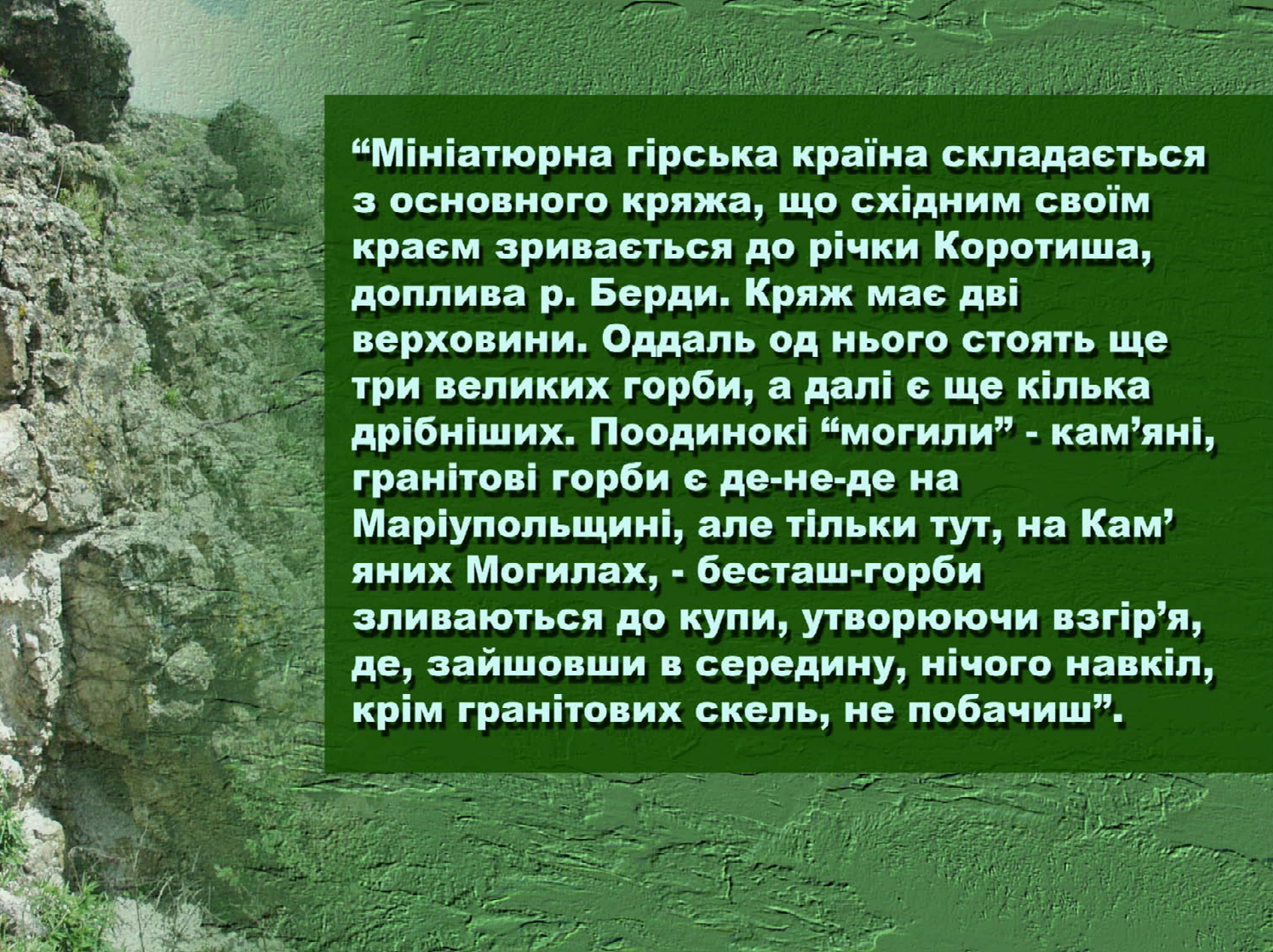

**Мое кохання до сконання,
Мого «люблю» не зломить час.
Кажу сумніву без вагання:
– Моє кохання до сконання.
І хай довіку ці страждання,
Нехай надії світ загас,–
Моє кохання до сконання,
Мого «люблю» не зломить час.**

Деревій

Він – жовтозорий, голий і росте
На кам'яних незайманих могилах.
Яка його там доля породила,
Розпитував я чебрецевий степ.
Червоні скелі папороть дрібна
Мережила чорно-зеленими листям.
Пишаючись невичерпаним хистом,
Ясніла в кожній квітці давнина.
Блакить на землю сходила, жива,
І краплі сонця ще на ній горіли,
Та знов у небо націляла стріли
Смарагдові напружена трава.
Рожевий птах, мов хусточка, вгорі
Тріпоче над гранітним п'єдесталом.
Були тут гори, але їх не стало,
Не встояли й гармати на горбі.

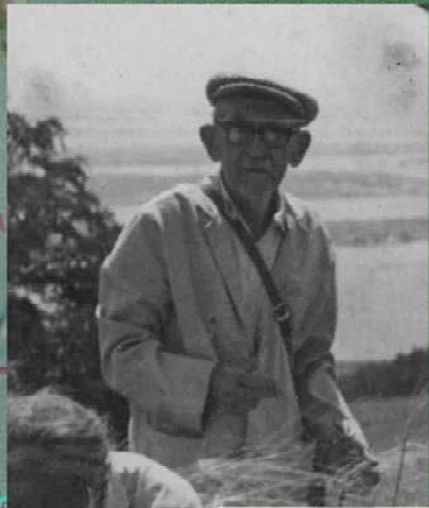
A photograph of a rocky, forested hillside. The foreground shows a steep, rocky slope with sparse vegetation. The background is a dense forest of green trees. A large, semi-transparent green rectangular box is overlaid on the right side of the image, containing white text.

“Мініатюрна гірська країна складається з основного кряжа, що східним своїм краєм зривається до річки Коротиша, доплива р. Берди. Кряж має дві верховини. Оддаль од нього стоять ще три великих горби, а далі є ще кілька дрібніших. Поодинокі “могили” - кам’яні, гранітові горби є де-не-де на Маріупольщині, але тільки тут, на Кам’яних Могилах, - бешташ-горби зливаються до купи, утворюючи взгір’я, де, зайшовши в середину, нічого навкіл, крім гранітових скель, не побачиш”.

The image features a field of poppies in various stages of bloom, with vibrant red and pink petals. A dark green vertical band runs down the center, serving as a background for the text. The overall scene is bright and natural, with green stems and leaves visible.

Мак

**Чотири хусточки червоні,
Чи то святкові прапорці,
Спадають на твої долоні
Сховатися наприкінці.
Але нові прикрасять скелю,
Де твій червоний мак росте,
І камінь пелюстками встелять,
Життя хваливши золоте.**

Години

**В тайзі блукав я і в пустині,
На різній бачив висоті
Полярну зірку. На меті
Мав те, що маю і донині.
Вглядався я в простори сині,
В зелені, сиво-золоті.
Вивчав скарби рослинні ті
У Казахстані й на Волині.
Малий там, чи великий труд,
Аби на спільну побудову.
Хай все людський оцінить суд.
І треба починати знову.
Углиб та вгору шлях один -
Щаблі напружених годин.**

A close-up photograph of a bouquet of flowers. The bouquet features several distinct types of flowers: large purple flowers with multiple petals, a tall stem of bright yellow flowers, and a cluster of small, delicate pink flowers. The background is a soft, out-of-focus green, suggesting foliage. The overall lighting is bright and natural, highlighting the colors and textures of the petals.

Дякую за увагу!